

جنگل‌های مانگرو؛ مدافعین متواضع زمین در مقابل چالش‌های پیش‌رو

آیدا احمدی

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه محیط‌زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران

aida.ahmadi92@gmail.com

از نقش و خدمات فوق‌العاده ای که جنگل‌های مانگرو در طول سالیان متمادی در حفظ زمین و حیات موجودات آن ایفا کرده اند، کمتر در محافل عمومی صحبت شده است و بسیاری از ما ممکن است نسبت به اهمیت این بوم سازگان آگاه نباشیم یا آن را در قیاس با سایر اکوسیستم‌های موجود بر زمین کوچک بشماریم. جنگل‌های مانگرو که ما ایرانیان نیز از نعمت داشتن آن در سه استان جنوبی بوشهر، هرمزگان و سیستان و بلوچستان و در مناطقی از سواحل نیلگون عمان و خلیج فارس از آن برخورداریم، بی‌شک یکی از ارزشمندترین اکوسیستم‌های جنگلی به شمار می‌آید و به زیستگاه امنی برای پرندگان آبی و کنار آبی و سایر گونه‌ها بدل شده است. مانگروها نقش پررنگی در جذب کربن و تعدیل دمای ناشی از افزایش آن در اتمسفر ایفا می‌کنند. بازیگری مانگرو تنها به یک مورد ختم نمی‌شود، این تالاب‌های ساحلی به عنوان یک بافر طبیعی از خطوط ساحلی در مقابل طوفان‌ها و دیگر حوادث حفاظت می‌کنند و نقش قابل‌تأملی در کنترل سیل و به تأخیر انداختن خشکسالی بر عهده دارند. مانگروها همچنین تضمین‌کننده امنیت اقتصادی و غذایی در بسیاری از نقاط جهان محسوب می‌شوند و خانه امنی برای نادرترین گونه‌های باقی‌مانده بر روی زمین اند و به تازگی نتوانسته اند نقشی موثر در جذب طبیعتگردان نیز داشته باشند. گذشته از تمام خدمات مستقیم و غیرمستقیم این بوم سازگان بی‌نظیر، با واقعیت تلخ و غیرقابل‌انکاری مواجه ایم و آن نابودی مانگروها، در سکوت و با سرعت فزاینده در مقابل چشم زمین و اهالی این سیاره است. در برخی از مناطق غربی اقیانوس هند که در کنار جنوب شرقی آسیا یکی از دو کانون مهم این رویشگاه در جهان شمرده می‌شود، بیش از ۸۰ درصد مانگروها از بین رفته اند و فرصت برای احیا و بازسازی آن‌ها به سرعت در حال به سر آمدن است و این یکی از بزرگ‌ترین زنگ خطرهای پیش‌روی هر متخصص عرصه محیط‌زیست است و لزوم ارائه راهکار را بیش از پیش در اولویت قرار می‌دهد. در سال ۲۰۲۱، برنامه محیط‌زیست سازمان ملل متحد UNEP که وظیفه هماهنگی فعالیت‌های زیست‌محیطی سازمان ملل و کمک به کشورهای در حال توسعه را در اجرای سیاست‌ها و اقدامات مربوط به محیط‌زیست بر عهده دارد، شش راهکار ساده و اساسی برای بازسازی و احیای رویشگاه‌های مانگرو در جهان ارائه داد که درک و بهره‌گیری از آن برای هر شهروند ساده و دغدغه‌مندی می‌تواند مفید و موثر واقع شود که در ادامه به ذکر آن‌ها می‌پردازیم:

۱- درک اهمیت مانگرو: تنها درک و آگاهی از نقش پررنگ مانگروهاست که می‌تواند رقم‌زننده‌ی شروع اثرگذار برای حفاظت از آن‌ها باشد. اکوسیستم‌های سالم می‌توانند تأمین‌کننده‌ی کیفیت

کیفیت معیشت مردم باشند و حفاظت از آن ها و مقابله با اثرات سوء تغییرات آب و هوایی می تواند از فروپاشی تنوع زیستی جلوگیری کند. تحقیقات UNEP نشان می دهد که مانگروها با نقشی که در حمایت از شیلات، تامین منابع غذایی دیگر و حفاظت از خطوط ساحلی ایفا می کنند، یک زیربنای اقتصادی مهم جهانی و محلی است. تا جایی که هر هکتار از این جنگل ها ارزشی معادل ۳۳ تا ۵۷ هزار دلار آمریکا در سال دارند. آن ها همچنین علاوه بر موارد مذکور، محافظان پرتوان زمین و جوامع ساحلی در مقابل طوفان، سونامی، بالا آمدن سطح آب دریا و فرسایش هستند و با توجه به اینکه جهان در قرن حاضر در معرض خطر افزایش دمای بیش از ۳ درجه سانتیگراد قرار دارد، مانگروها می توانند از بزرگ ترین و ارزشمند ترین متحدان سازگاری زمین در مقابل تغییرات منفی و چالش برانگیز پیش رو باشند.

۲- درک و شناسایی عوامل تخریب مانگرو: خطوط ساحلی دریاها که به خودی خود ۴۰ درصد از جمعیت جهان را در خود جای داده اند، یکی از پرجمعیت ترین و پرتعدادترین مناطق روی زمین هستند. توسعه در خطوط ساحلی که پاکسازی جنگل های حرا به منظور ایجاد فضا برای ساختمان ها و پرورش ماهی و میگو و ... را به دنبال داشته است، اصلی ترین عامل از بین رفتن مانگروهاست که سهمی ۲۰ درصدی از نابودی اکوسیستم های حرا به خود اختصاص داده است. از آلودگی می توان به عنوان دیگر عامل مخرب مهم در نابودی مانگروها نام برد. از آن جا که حرا به عنوان یک بافر یا لایه ی محافظتی بین سواحل و اقیانوس عمل می کند، می تواند به طور موثری یک " تله پلاستیکی " هم باشد. کیسه های پلاستیکی و زباله های به دام انداخته شده، ریشه ها و لایه های رسوب موجود در آن منطقه را می پوشانند و راه ورودی اکسیژن به درختان را مسدود می کنند و مانگروها را در معرض بی هوایی قرار می دهند و می توانند آسیب های جدی برای سایر موجودات دریایی نیز به دنبال داشته باشند.

۳- انتخاب های پایدار: انتخاب های ما راهی قدرتمند برای بیان ارزش هایمان در طول زندگی هستند و تاثیر بسیاری بر تقاضا و مصرف ما بر روی زمین دارند. حال لازم است با خود روراست تر شویم. درباره غذایی که مصرف می کنیم از خودمان سوال پرسیم؛ غذاهایی را انتخاب کنیم که از منابع پایدار به دست آمده اند. حال بیش از هر زمانی لازم است به پلاستیک یک بار مصرف نه بگوییم و مصرف آن را تا حد امکان کاهش دهیم.

۴- چگونگی احیا را بیاموزیم: لازم است پیش از کاشت نهال حرای جدید در منطقه ی تخریب شده، علت تخریب یا ناپدید شدن جنگل را شناسایی کنیم. در مواردی در صورت رفع آلودگی محل و از میان بردن موانع و دلایل تخریب، حرا قادر است به طور طبیعی بهبود یابد. هنگامی که به این نتیجه برسیم که بهبود و احیای مانگرو نیاز به مداخله ی انسانی دارد، پیروی از مراحل کلیدی همچون مشارکت دادن جوامع محلی، انتخاب نهال بومی منطقه و ایجاد یک نهالستان می تواند بسیار کارآمد باشد.

۵- مدافع و فعال باشیم: هر کسی که باشیم و هر کجا که باشیم، می توانیم از امروز شروع کنیم و نقشی مفید در این موقعیت بر عهده بگیریم. می توانیم در مورد مانگرو و اهمیت حرا با دوستان، خانواده و همکاران خود و یا در صفحه های شبکه اجتماعی خود صحبت کنیم و هرآنچه می تواند به آگاهی رسانی بیشتر کمک کند را به اشتراک بگذاریم. می توانیم برای شروع از کارهایی که دیگران

انجام می دهند الهام بگیریم. در کنیا و ماداگاسکار، جوامع سهم حرا در معیشت خود را به رسمیت شناخته اند و به طور فعال در نظارت بر کربن، احیای جنگل ها و آموزش برای نسل های آینده شرکت می کنند.

۶- مطالبه گر باشید: با وجود گستردگی چالش پیش رو، همچنان راه حل هایی وجود دارد و برخی از دولت ها در حال حاضر اقدامات موثری را در جهت جبران به عمل آورده اند. کوبا، هائیتی، پورتوریکو و جمهوری دومینیکن احیای حرا را از طریق طرح کریدور بیولوژیکی کارائیب در اولویت خود قرار داده اند و در کوبا، جنگل های حرا هنوز ۷۰ درصد از خط ساحلی را پوشش می دهند. همچنین پاکستان متعهد به کاشت ۱۰ میلیارد درخت تا سال ۲۰۲۳ با حمایت UNEP شده است که تعداد زیادی از آن ها را حرا تشکیل می دهد. همه ی این تعهد ها می تواند در صورت اجرای صحیح و اصولی نقش پررنگی در احیا و بازسازی مانگروهای در حال نابودی ایفا کند.